

EVALUERING AF
UNGEPROJEKTET
I VESTRE FÆNGSEL

Nanna Koch Hansen, Cand. mag. i pædagogik

Januar 2013

Indledning

Baggrunden for denne rapport er, at Kriminalforsorgen fra og med 2010 har modtaget særlige midler til en styrket indsats for de 15-17årige, der opholder sig i Kriminalforsorgens regi.¹ Indsatsen har som overordnet mål at hæve de helt unges faglige standpunkt med henblik på, at de enten opnår (eller forberedes til at opnå) afgangseksamen på grundskoleniveau eller en grundlæggende erhvervsuddannelse.

Et af de projekter, der er opstået på baggrund heraf, er det såkaldte *Kompetenceudviklingsprojekt for varetægtsfængslede unge* (herefter kaldet *Ungeprojektet*), der er oprettet i arresthuset Vestre Fængsel omkring januar 2012. Ungeprojektets reelle opstartstidspunkt er lidt vanskeligt at fastslå, da der har været tale om en løbende proces, hvor man fra fængslets side har sat en række aktiviteter i værk i forhold til de unge og sidenhen har søgt Satspuljemidler med henblik på at udvide indsatsen. Ungeprojektet er således vokset op fra neden, og en del af de nuværende ansatte har været tilknyttet Ungeafdelingen over en længere periode inden, projektet har fundet sin nuværende form.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har en monitoreringsopgave i forhold til de projekter, der er blevet sat i værk ved hjælp af Satspuljemidlerne, og da man fra Direktoratet for Kriminalforsorgens side har ønsket at få nye øjne på Ungeprojektet, har man valgt at rekvirere en evaluering hos en ekstern part. Undertegnede har således på freelancebasis fulgt ungeprojektet i Vestre Fængsel fra marts til december 2012, og denne rapport udgør en kvalitativ evaluering af projektet.

Denne rapport

Inden selve afrapporteringen fra Ungeprojektet skal der her gøres rede for nogle centrale metodiske valg vedrørende evalueringsdesign, værdikriterier samt dataindsamling og databearbejdning.

Evalueringens formål

I denne rapport beskrives afviklingen af ungeprojektet i den periode, evaluator har fulgt det. Hensigten med denne evaluering af ungeprojektet i Vestre Fængsel er dels at dokumentere, hvorvidt projektet afvikles som planlagt og dels at tilvejebringe en viden, der kan anvendes i forbindelse med en fremadrettet udvikling af området. Herved synliggøres bl.a. visse områder, hvor man med tiden har bevæget sig bort fra den oprindelige projektbeskrivelse samt begrundelserne herfor. Evalueringen fokuserer primært på at beskrive ungeprojekts aktiviteter og personalets praksis, men

¹ Satspuljemidler til en 'Styrket uddannelsesindsats og forbedret udslusning og opfølgende støtte i forhold til løsladte unge'.

brugererfaringer inddrages ligeledes i et vist omfang i form af de unges kommentarer til projektet. Undervejs fremhæves endvidere en række centrale udfordringer i arbejdet. Selvom Direktoratet for Kriminalforsorgen anskues som den primære aftager af evalueringen, er det desuden ønskeligt, at de ansatte på projektet kan få gavn af de nye perspektiver, en kvalitativ evaluering kan bibringe.

Som et projekt, der hører under Kriminalforsorgen, må ungeprojektet i Vestre Fængsel (om end i lille målestok) forventes at bidrage til Kriminalforsorgens overordnede målsætning om at reducere kriminalitet samt leve op til Kriminalforsorgens principprogram vedr. normalisering, åbenhed, ansvarlighed, sikkerhed, mindst mulig indgriben samt optimal ressourceanvendelse. I arbejdet med evalueringen er der således løbende blevet skelet til disse overordnede målsætninger og principper. Samtidig må der tages hensyn til, at der er nogle særlige forhold, der gør sig gældende i forbindelse med varetægtsfængsling, som kan vanskeliggøre arbejdet med disse principper.

Evalueringsmodel

I forbindelse med evalueringen af Ungeprojektet fokuseres der på at få beskrevet, hvordan projektet føres ud i livet, samt hvordan der arbejdes hen imod de opstillede målsætninger. Formålet med evalueringen er dels at beskrive en pædagogisk praksis og dels at udpege udfordringer og potentielle udviklingsmuligheder. Der er hermed tale om en kvalitativ evaluering, som henter sin primære inspiration fra procesevalueringens model (hvis hovedspørgsmål typisk drejer sig om, hvordan en indsats gennemføres, og hvordan en evt. mangelfuld proces kan forklares) med elementer af brugerevaluering (hvis hovedspørgsmål typisk drejer sig om, hvordan brugerne erfarer en given indsats).²

Med en kvalitativ evaluering af denne art bliver det muligt at dokumentere, hvordan og hvorvidt planlagte aktiviteter føres ud i livet og hvordan der konkret arbejdes hen imod de givne målsætninger. Ligesom det bliver muligt at beskrive de udfordringer, der er opstået undervejs i implementeringsprocessen samt de erfaringer, personalet og de indsatte har gjort sig undervejs. Der er således mulighed for at pege på vanskeligheder/modsætningsforhold/dilemmaer i arbejdet samt skabe viden omkring indsatsområdet, ligesom det er muligt at påpege, hvordan og i hvilket omfang udmøntningen af projektet synes at relatere sig til de angivne målsætninger for arbejdet.

Fremgangsmåde

Evaluator har som nævnt fulgt Ungeprojektet i perioden fra marts til december 2012. Evalueringen er foretaget på baggrund af (deltager)observation i fængslet samt interviews med ansatte og indsatte. Den konkrete empiriindsamling er løbende tilrettelagt i dialog med de berørte parter og omfanget afstemt undervejs. I forbindelse med observationerne har der eksempelvis måttet tages hensyn til i hvor høj grad evaluators tilstedeværelse opleves som en forstyrrelse i dagligdagen.

² Se evt. uddybende om disse evalueringsformer i f.eks. Olaf Riepers (red.) (2004): *Håndbog i evaluering*. AKF Forlaget.

Da mange forskellige perspektiver på ungeprojektet er tilstræbt, er interviews foretaget med så forskellige involverede parter som muligt; dvs. både med ansatte (med forskellig uddannelsesbaggrund og funktion) og indsatte. Dog har det primære fokus hele tiden været udmøntningen af projektet, hvorfor det at følge personalet har vægtet tungest.

Empiriindsamlingen er foretaget løbende, således at evaluator ind imellem besøgene har haft mulighed for at behandle det indsamlede materiale. Herved er nye afklarende spørgsmål opstået til næste runde, hvilket har givet mulighed for at drøfte foreløbige forståelser med personalet og få disse uddybet, be- eller afkræftet. Evaluators forståelse af projektets organisering, interne diskussioner mm. er løbende blevet forelagt personalet, hvilket har sat interessante tanker i gang og har bidraget til den praktiske forståelse af projektets organisering og struktureringen af dagligdagen.

Det samlede empiriske materiale er kommet til at bestå af en blanding af observationsnoter fra diverse hverdagsituationer i fængslet (herunder undervisning, sport, pauser og måltider), interviewudskrifter af interviews med centrale personer tilknyttet projektet (herunder overvagtimester, fængselsbetjente, pædagog, socialrådgiver, lærere og indsatte) samt forskelligt skriftligt materiale udarbejdet i forbindelse med projektet (herunder projektbeskrivelse, ugeskema samt skriftligt materiale udarbejdet i forbindelse med indretningsworkshops)

I analysearbejdet lægges der vægt på at inddrage forskellige perspektiver og herved fremvise forskellige perspektiver og nuancer i de overvejelser, indsatte og ansatte gør sig omkring afviklingen af Ungeprojektet og tilværelsen som varetægtsfængslet ung. Med henblik på at gøre teksten mere levende og lade de implicerede selv komme til orde, anvendes løbende citater fra de implicerede selv - i anonymiseret form. Personalegruppens beskedne størrelse gør en decideret anonymisering umulig, men de impliceredes identitet sløres alligevel gennem omtale som hhv. indsat eller ansat/personale.

Det har ikke været tanken, at evaluator skulle gribe aktivt ind i selve afviklingen af projektet, men derimod beskrive/dokumentere processen. Når det er sagt, er tilgangen med deltagerobservation og kvalitative interviews nødvendigvis dialogisk. Da der som bekendt ofte opstår nye idéer, når mennesker mødes og stiller hinanden spørgsmål, kan evaluators tilstedeværelse næppe anskues som en neutral dokumentation, men også som en betingelse/mulighed på lige fod med så mange andre af de betingelser/muligheder, Ungeprojektet udfolder sig under/i forhold til.

Afviklingen af Ungeprojektet

I det følgende gives en beskrivelse af Ungeprojektet, som det er blevet afviklet i den periode, evaluator har fulgt det. Det vil desuden blive løbende suppleret med information fra den projektbeskrivelse, der er blevet udarbejdet inden projektets begyndelse, og det vil blive klargjort på hvilke punkter, man enten har valgt at afvige fra denne (samt med hvilke begrundelser) eller endnu ikke er nået til et punkt, hvor det har været muligt at udmønte.

Oprettelse af Ungeprojektet

Som det fremgår af projektbeskrivelsen for ungeprojektet, havde man allerede før iværksættelsen af dette projekt valgt at samle de unge på en skærmet Ungeafdeling. Indsatsen på Ungeafdelingen var dog i sit udgangspunkt indirekte i og med, at der ikke som sådan var tale om adskilt, struktureret aktivitet, men snarere en bevidst og formålsdefineret omgang med de unge, hvor man fokuserede på at træne de unges evner til at håndtere hverdagen og indgå i regelbestemte sociale sammenhænge. Ifølge projektbeskrivelsen opfattede personalet på Ungeafdelingen den indirekte tilgang som relevant, men man oplevede det dog som en væsentlig barriere for arbejdet, at de unge ikke kunne tilbydes tilstrækkelig meningsfuld, læringsrelevant og kompetenceudviklende beskæftigelse. Fængslets arbejdspladser er ikke målrettet de helt unge, og der var hverken ressourcer til etablering af relevante uddannelsespladser eller dækkende skoletilbud til de unge, hvorfor beskæftigelsen primært kom til at bestå af hobbyprægede aktiviteter, som kunne laves på cellerne. Disse aktiviteter blev dog typisk anset for at være meningsløse blandt de unge og blev på den baggrund ofte fravalgt. Ifølge projektbeskrivelsen medførte denne situation ofte, at de unge kom til at kede sig og enten påtog sig en grænsesøgende adfærd eller blev sløve og apatiske.

Man ønskede på denne baggrund at etablere bedre beskæftigelsesmuligheder for de unge i dagtimerne og fik via Satspuljemidlerne til en 'Styrket uddannelsesindsats og forbedret udslusning og opfølgende støtte i forhold til løsladte unge' mulighed herfor. Projektet blev således i sin nuværende form oprettet i januar 2012, men fortsatte med en del af de samme personalekræfter som hidtil.

Ungeprojektets målsætninger

I forbindelse med projektbeskrivelsen for Ungeprojektet fremhæves det, at *"det overordnede formål med projektet er at afbøde skadevirkningerne af fængslingen og skabe grundlaget for, at den indsatte i sit videre forløb kan leve en kriminalitetsfri tilværelse efter løsladelsen"*. Endvidere fremgår det, at projektets mål er at *"støtte de unges læringsparathed"* med henblik på at kunne indgå i uddannelsesaktiviteter. Dette søges opnået gennem etablering af en *"meningsfuld og struktureret beskæftigelse, hvor der fokuseres på de unges motivation og sociale færdigheder."* Gennem projektets aktiviteter søges følgende delmål således opnået:

- Udvikling af de unges psykosociale kompetencer med henblik på at øge den unges selvværd og forståelse af sig selv i relation til omverdenen.
- Træning i almindelig daglig livsførelse (ADL) med henblik på at støtte den unge i at kunne klare basale hverdagspligter mv., herunder madlavning (kost og ernæring), rengøring, almindelig husførelse, fysisk aktivitet, deltagelse i formelle og sociale sammenhænge mv.
- At øge de unges formelle skolekundskab med henblik på at øge læringsparathed og bringe den unge nærmere opnåelse af grundskolens afgangsprøve og/eller erhvervsfaglig grunduddannelse.

Adspurgte omkring projektets målsætninger, fortæller de forskellige medlemmer af personalegruppen typisk om den overordnede målsætning med, at de unge ikke må tage skade af at være i fængslet. Som en medarbejder forklarer under et gruppeinterview:

”De unge må ikke tage skade af at være her. De må ikke blive dårligere stillet, end da de kom ind.”

En anden medarbejder fortæller i forlængelse heraf, at varetægtsfængslingen i sig selv kan være traumatiserende, og at det derfor også må være Ungeprojektets formål at støtte dem i at håndtere denne svære tid. En stor del af arbejdet handler således ikke blot om at forberede til livet efter løsladelsen, men også om at håndtere tilværelsen lige her og nu. Som en medarbejder forklarer:

”Det kan da godt være, at vi ikke lige får dem klar parat til gymnasium, men vi får dem i hvert fald klar parat til at leve de liv, som de lever.”

Personalet forklarer endvidere, at målsætningerne for de unge typisk må sættes individuelt: Mens det for én netop kan dreje sig om at blive motiveret til at færdiggøre et skoleforløb, kan det for en anden måske handle om at lære at sidde stille og roligt ved et morgenbord sammen med andre. For mange drejer det sig dog om at lære at tage imod støtte og udvise tillid til voksne i form af eksempelvis pædagoger, lærere, socialrådgivere og betjente. Derfor ses det som afgørende, at personalet fremstår som tydelige og troværdige, således at de unge lærer, at de kan stole på dem og hente hjælp hos dem. Man tilstræber således at lære de unge at *”bruge os voksne på en relevant måde.”* Herved håber man også på at lette det arbejde, som øvrige professionelle får i forbindelse med de unge på længere sigt.

Ungeprojektets medarbejdere

Følgende medarbejdere har været tilknyttet ungeprojektet i evalueringsperioden:

- Overvagtimester: Jacob Didriksen har som overvagtimester/afdelingsleder det daglige ansvar for gennemførelsen og koordineringen af Ungeprojektet.
- Pædagog: Tanya er pædagog tilknyttet Ungeprojektet og fungerer som projektets gennemgående person i den forstand, at hun er den eneste medarbejder, der er sammen med de unge hver dag (hver formiddag på hverdage samt flere eftermiddage i løbet af ugen). Under evalueringsperioden har Tanya gennemgået Kriminalforsorgens uddannelse som instruktør i 'Anger Management', som hun sidst i evalueringsforløbet er begyndt at undervise de unge i.
- Ungebetjente: En gruppe på omkring 8 ungebetjente har været tilknyttet Ungeprojektet i evalueringsperioden (der har været en smule udskiftning undervejs). Der er en ungebetjent tilknyttet Ungeafdelingen fra morgen til aften på hverdage og desuden om formiddagen i weekenden. Denne gruppe skiftes til at tage vagterne som ungebetjent og fungerer i den resterende arbejdstid som fængselsbetjente på fængslets øvrige afdelinger.

Det skal dog bemærkes, at denne organisering (især) i løbet af den sidste del af evalueringsperioden tilsyneladende er kommet under et vist pres som følge af bemandingssituation i det øvrige fængsel. Af sikkerhedshensyn er der altid mindst to fængselsbetjente på arbejde på hver etage, og da ungebetjentenes vagter (der evaluator bekendt er finansieret af Satspuljemidler) ligger ud over denne normering, er de netop de først til at blive sparet væk, når det kniber med bemandingen på andre af fængslets afdelinger. På sådanne dage må sikkerhedshensyn veje tungest, og ungebetjentene således indgå i fængslets generelle bemanding. Hermed aflyses de aktiviteter, ungebetjenten skulle have forestået med de unge, hvorfor de unge må blive på deres celler.

- Lærere: To timelærere har været tilknyttet ungeprojektet i evalueringsperioden og har varetaget den formelle undervisning af de unge:
 - Martin er uddannet lærer med linjefagene dansk og engelsk og har desuden en kandidatgrad i pædagogisk sociologi. Martin har været ansat som timelærer siden april 2012 og har ca. 7 ugentlige timer tilknyttet ungeprojektet (og det samme antal timer tilknyttet fængslets skole for de øvrige indsatte). Martin underviser primært i dansk, engelsk og samfundsfag, men tager ligeledes andre fag op, når det virker meningsfuldt i forhold til de unge. Martin er som den nyeste ansatte medarbejder den eneste, der ikke har deltaget i Ungeprojektets personalegruppes fælles systemiske

efteruddannelse, og hans timer (i fængslets skole for de øvrige indsatte) ligger desuden således, at han ikke har mulighed for at deltage i Ungeafdelingens ugentlige personalemøde.

- Rune er uddannet lærer med linjefagene samfundsfag, matematik, fysik/kemi og sløjd. Rune er ligeledes tilknyttet Ungeafdelingen med ca. 7 ugentlige timer (og har ligesom Martin også timer i fængslets skole for de øvrige indsatte). Rune underviser primært i matematik, engelsk og samfundsfag, men tager ligeledes andre fag op, når det virker relevant i forhold til de unge. Rune havde under evalueringsperioden været ansat i ca. 3 år og har således været med som eneste lærer før Ungeprojektet fandt sin nuværende form og blot tilbød halvdelen af de undervisningstimer, man har iværksat under evalueringsperioden. Rune har desuden deltaget i Ungeprojektets personalegruppes fælles efteruddannelse i den systemiske tilgang.

Ved evaluators allersidste besøg i fængslet var der dog sket den for Ungeprojektet beklagelige udvikling, at fængslet ikke fortsat har kunnet tilbyde Rune et tilstrækkeligt timeantal som timelærer og ikke har haft mulighed for at fastansætte ham. Rune har derfor måttet stoppe uden, at man har fundet en afløser. Hermed er de unges ugentlige undervisningstimer halveret, og man står uden matematiklærer. Der er evaluator bekendt ikke aktuelt planer om at ansætte en ny lærer.

- Socialrådgiver: Socialrådgiveren Louise er tilknyttet Ungeafdelingen med ca. 9 ugentlige timer (hvilket er det samme timeantal, som hun også før Ungeprojektets opstart har haft med de unge - de øvrige timer, der skulle være bevilget i projektet, er således tilsyneladende ikke blevet lagt oven i hendes tid). Disse timer rækker angiveligt kun til de allermest nødvendige opgaver i forhold til de unge, hvorfor der netop i projektbeskrivelsen er udtrykt et ønske om, at socialrådgiveren skulle tildeles flere timer i forbindelse med Ungeprojektet (Disse timer ønskes eksempelvis benyttet til socialt gruppearbejde; at socialrådgiveren kiggede ned i pavillonen på et fast ugentligt tidspunkt; samtaler med de unge hvor også pædagog eller ungebetjent deltog; at tage med de unge i retten; samt bedre overlevering til samarbejdspartnere). Som det fremgår af projektbeskrivelsen har socialrådgiveren (set i forhold til det øvrige personale) en stor kontaktflade til de unges familie, skole, kommune og eventuelle institutioner uden for murene og kan derfor betragtes som en central person for de unge under frihedsberøvelsen. Socialrådgivning må stå centralt, hvis man antager, at afklaring omkring ens situation som varetægtsfængslet er afgørende for at kunne skabe den nødvendige ro, der skal til, for at det øvrige personale kan arbejde med at opdyrke den unges læringsparathed.

Tværfagligt samarbejde

Som det fremgår af projektbeskrivelsen har man, for at sikre en samlet professionel tilgang til projektets aktiviteter, valgt at uddanne hele personalegruppen tilknyttet Ungeafdelingen i samme systemiske grundpædagogiske fundament. Tanken er hermed at sikre, at personalet taler samme sprog og kan opleves af den unge som én sammentømret gruppe af voksne. Man forventer, at tydelige værdier og holdninger i forhold til arbejdet med unge vil gøre det lettere for dem at navigere i den sociale sammenhæng og hermed koncentrere sig om deres egen situation, udvikling og læring (Som nævnt har timelæreren Martin som den nyest ansatte dog ikke haft/fået mulighed for at deltage i denne efteruddannelse).

Formelt set organiseres det tværfaglige personalesamarbejde gennem ugentlige personalemøder (hvor timelæreren Martin som nævnt heller ikke har mulighed for at deltage) samt ved løbende supervision. Endvidere foregår der overlevering skriftligt såvel som verbalt i forbindelse med overlap mellem vagter. Denne overlevering opleves som et helt afgørende bindeled, idet ungebetjentene aldrig er på arbejde på samme tid. Personalet fortæller generelt, at man bruger rigtig meget tid på at snakke med hinanden, så alle ved, hvad der foregår i ungegruppen, og der udtrykkes stor tilfredshed med såvel den fælles efteruddannelse som supervisionen. I disse sammenhænge har man eksempelvis haft gode muligheder for at drøfte de forskellige roller, man har som pædagog, betjent, lærer og socialrådgiver - herunder f.eks. hvem der bør stille hvilke krav til de unge. Ligesom man kan drøfte forskellige strategier for hvilke relationer, der bedst kan 'tåle' de lidt sværere situationer (som når man f.eks. vurderer, at det er bedre at socialrådgiveren overbringer en negativ besked end at pædagogen gør det, fordi det er lettere at være vred på socialrådgiveren, som man kun ser en gang imellem og så kunne drøfte eventuelle frustrationer med pædagogen, som man ser hver dag) samt vægtningen af individets over for gruppens interesser. Flere medlemmer af personalegruppen fortæller desuden, at man oplever gennem såvel efteruddannelse som supervision at arbejde sig hen imod større og større enighed vedrørende visioner for arbejdet, samt hvordan arbejdet med de unge bør håndteres mm., hvorved man lettere kan fremstå som en fasttømret gruppe af voksne over for de unge. I forhold til arbejdet med de unge, betyder dette, som en medarbejder fortæller, at:

”de unge ikke får et ben til jorden, hvad det angår, fordi vi ved, hvad der foregår ... Og det giver dem en tryghed. Altså de faste rammer.”

Personalegruppen beskriver endvidere fordelene ved det tværfaglige samarbejde som et spørgsmål om, at de forskellige faggrupper ser forskellige sider af de unge, således at: *”tilsammen får vi faktisk set hele personen.”*

Under et gruppeinterview med personalet fremgår det, at man oplever sig væsentligt dårligere bemandet end man f.eks. er på Ungeafdelingen i det åbne fængsel i Jyderup, hvor de unge

angiveligt er mandsopdækket. Dette er dog tilsyneladende ikke noget, der er så nemt at tale om i fængslet, da Ungeafdelingen generelt betragtes som en meget privilegeret afdeling set i forhold til det resterende fængsel (Hvorfor afdelingen blandt fængslets øvrige ansatte hyppigt refereres til som 'Nutella-afdelingen' og blandt fængslets øvrige indsatte som 'SFO'en'). En medarbejder fortæller:

"Så vi må også sige, vi løfter virkelig tungt herinde ... Men det er bare svært herinde, fordi vi i forvejen stikker lidt ud som at være en MEGET bemanded afdeling. Men i forhold til de unges problemer er vi jo ikke specielt bemandede. Fordi det er jo et spørgsmål om, om man vil opbevare en indsat og følge ham på toilettet og give ham mad, eller om man skal ind og forandre noget og virkelig ARBEJDE med noget. Så er det jo virkelig en meget lille bemanning."

Flere ungebetjentene fortæller netop historier om, at de har søgt ind på Ungeafdelingen for at få mere 'indhold' i arbejdet, frem for arbejdet i det øvrige fængsel, som man i højere grad betragter som et spørgsmål om 'opbevaring'.

Ungeprojektets målgruppe

Ungeprojektets målgruppe er gruppen af helt unge varetægtsfængslede mellem 15-17 år, som bor samlet på det skærmede Ungeafdeling i Vestre Fængsel. Ungeafdelingen er normeret til 9 indsatte. Da antallet af helt unge varetægtsfængslede er svingende, udnyttes eventuelle tomme pladser til lidt ældre indsatte. Typisk drejer det sig om 18-19-årige, som vurderes egnet til at indgå i gruppen ud fra forskellige kriterier (f.eks. må man ikke have bandetilknytning eller være aktivt misbrugende). I kraft af at Ungeafdelingen ikke er forpligtet på hverken at modtage eller beholde disse lidt ældre indsatte, bliver det ligeledes muligt at stille nogen strengere krav til dem end til de helt unge i form af aktiv og positiv deltagelse i projektets aktiviteter. Hermed er tanken, at de lidt ældre kan komme til at fungere som en form for rollemodeller for de helt unge. Som en medarbejder fortæller:

"Hvis han [en indsat på over 18 år] ikke giver noget, så skal han jo ikke være her. Eller hvis han ikke får noget ud af at være her, skal han ikke være her".

Herved synes der på sin vis at etableres sig to grupper i gruppen, idet alderen markerer i hvilket omfang, personalet kan stille krav til de indsatte. Er man over 18 år forventes det således, at man "kommer ud af skallen" og engagerer sig i aktiviteterne på en anden måde, end man kan forlange af dem på under 18 år. For mens de helt unge er selvsikre til at være på afdelingen, kan de lidt ældre smides ud igen, hvis personalet vurderer, at de præger gruppen i negativ retning. De lidt ældre unge hentes ind fra andre afdelinger eller fra fængslets modtagelse, når der er ledige pladser på Ungeafdelingen, og personalet fortæller, at de ofte virker vældig skræmte over, hvad de har nået at opleve 'ude' i fængslet. Disse indsatte oplever således angiveligt tilbudet om at flytte ind på

Ungeafdelingen som en rigtig god mulighed, som de fleste vælger at tage imod. Enkelte takker dog nej til tilbudet og andre ender sidenhen med at blive smidt ud.

Afdelingen kan i princippet rumme både drenge og piger, men i hele evalueringsperioden har der, evaluator bekendt, kun været en enkelt pige indsat. I perioder har der været mange med anden etnisk baggrund end dansk, men også dette forhold har svinget meget - enkelte har i løbet af evalueringsperioden talt så sparsomt dansk, at de har haft vanskeligt ved at deltage i fælles samtaler i undervisningssammenhænge. Adspurgt omkring målgruppen fortæller personalet, at de pågældende unge kan være meget forskellige - hvilket evaluator også oplever i eksempelvis undervisningssammenhænge, hvor der synes at være meget stor spredning mht. de unges faglige niveau. Alligevel synes der også at være visse fællestræk, der ofte går ingen, når personalet beskriver de unge og udfordringerne i at arbejde med dem. Mange har angiveligt dårlige erfaringer med skolegang og kan have svært ved at sidde stille, høre efter og begå sig i regelstyrede sociale sammenhænge. Derfor kan der være behov for, at man under fængselsopholdet øver sig i f.eks. at overholde almindelig bordskik samt at tøjre ens temperament og tale pænt til andre. En del kommer angiveligt fra hjem, hvor man ikke er vant til at tale ret meget sammen, og andre har oplevet vold i hjemmet. Så godt som alle ryger, og mange synes at have erfaringer med forskellige former for misbrug. Mange af de helt unge er endt i Vestre Fængsel, fordi de ikke har kunnet være på de sikrede døgninstitutioner (enten pga. voldsom adfærd eller fordi de er stukket af), og stiller sig generelt mistroiske over for pædagoger, skolelærere, socialrådgivere mm. Mange unge har oplevet svigt fra voksne, og det kan således tage tid for personalet at vinde deres tillid. Flere medarbejdere fortæller om, hvordan mange af de unge har *"et helt forskruet forhold til kriminalitet"*, hvor eksempelvis indbrud ansues som en småforseelse (*"forsikringen dækker jo"*). En del af de unge kan have lidt vanskeligt ved at komme op om morgenen (hvilket kan medføre udelukkelse fra hele dagens aktiviteter), men generelt vil de unge meget gerne ud af deres celler – stort set lige meget hvad de så skal lave. Endelig fortæller flere medlemmer af personalegruppen, at *"de unge er gode til splitting"* og at spille de voksne ud mod hinanden. Derfor er det netop så afgørende, at man som personalegruppe står sammen og ved, hvad der foregår i ungegruppen.

Ungeprojektets fysiske rammer

Da evaluator i foråret 2012 begyndte at følge Ungeprojektet, rådede man over de 9 celler samt et enkelt fællesrum på Ungeafdelingen (på ca. 16 m²), der gik under navnet 'Ungerummet'. Dette rum var indrettet med bord, stole og tekøkken, hvor indsatte og ansatte spiste sammen, og hvor pædagogiske tiltag iværksattes i form af forskellige aktiviteter. De ni celler og dette Ungerum er skærmet fra ældre indsatte i hverdagen via fløjdøre og udgjorde tilsammen Ungeafdelingen i Vestre Fængsel. Til undervisningsbrug benyttede man jævnligt et rum i den almindelige skole.

Ved evalueringens begyndelse havde man ansøgt om og fået bevilget midler til at få opført en pavillon på fængslets område, som de unge kunne være i i dagtimerne. Tanken var ifølge

projektbeskrivelsen at oprette en dagskole væk fra Ungeafdelingen, således at de unge blot skulle være placeret i de store fløje aften og nat. Hermed ville de unge i en stor del af tiden komme til at opholde sig i et miljø, hvor fængselslivet ikke var så nærværende som i de store fløje. Byggeriet af pavillonen trak ud, da der først skulle indhentes nedrivningstilladelse fra kommunen, og man fandt ud af at kloakering skulle flyttes, samt at huller i vejen skulle repareres, så der kunne køres byggematerialer ind på området mm. Datoen, for hvornår pavillonen ville stå færdig, blev altså løbende skubbet fremad. De fysiske rammer gjorde, at det ikke var alle aktiviteter beskrevet i projektbeskrivelsen, der var mulige at begynde på (eksempelvis madlavning, da man intet køkken havde). Projektets aktiviteter blev dog afviklet, om end i en lidt reduceret form.

I løbet af sommeren 2012 blev en pavillon opført, som rummede tre rum, hvoraf det ene var udstyret med køkken, samt toiletter, gang og lille indhegnet udeareal. Pavillonen kunne stadig ikke tages i brug, da den bl.a. endnu ikke var møbleret. Der blev i denne sammenhæng bevilget penge fra Direktoratet til at gøre noget særligt ud af indretningen, så den bedst muligt kunne spille sammen med det pædagogiske formål. Arkitekten Winie Ricken blev i den sammenhæng sat på projektet og har bl.a. forestået en række workshops, hvor repræsentanter for personalegruppen har deltaget. Evaluator deltog ligeledes i de fleste af disse workshops med henblik på at kunne beskrive processen i denne rapport. Under workshoparbejdet søgte man i fællesskab hen imod en afklaring af, hvilke behov og funktioner de forskellige rum skulle kunne imødekomme, hvilket gav anledning til undervejs at diskutere de fælles pædagogiske mål, og hvordan disse bedst muligt kan understøttes af indretninger og daglig praksis. Herunder hvordan indretningen bedst muligt kan understøtte tværfagligt samarbejde og forskellige læringsformer ved f.eks. at give mulighed for at skifte mellem formelle og uformelle, fælles og individuelle, praktiske og boglige aktiviteter samt instruktion, diskussion, samarbejde og fordybelse. Der blev udvist stort engagement i arbejdet, som dog også til personalets frustration til tider kunne strande i langtrukne diskussioner vedrørende små detaljer som f.eks. hvor køleskabet skulle stå.

En anden del af dette arbejde, der har vist sig at få lidt trangere kår, har været inddragelsen af de unge, som det ikke fra begyndelsen har stået klart, hvordan man ville kunne inddrage heri på en relevant måde. Inddragelsen er undervejs blevet reduceret til uformelle samtaler mellem de ansatte og de indsatte, og de fleste af de unges ønsker er blevet vurderet som uhensigtsmæssige (som f.eks. lædersofaer, fatboys og bordfodbold) eller ikke mulige at efterkomme af sikkerhedshensyn (som f.eks. playstation 3, der kræver internetadgang). Efter nogen tid traf man en beslutning om at lade personalet indrette pavillonen, for at denne bedst muligt kunne understøtte personalets pædagogiske tanker mht. læring, og så lade de unge indrette Ungerummet, som skulle fungere som hyggestue til aftenbrug for de unge. Arkitekten fremsendte et inspirationsmateriale, som snakken med de unge kunne tage afsæt i, men af uklare årsager blev dette aldrig anvendt. I stedet fandt nogle løsere snakke med de unge herom sted hen over morgenmaden. Desværre skete der efterfølgende det, at Ungerummet grundet pladsmangel i fængslet blev inddraget til skolen og altså ikke længere kan

anvendes af de unge. Brugerinddragelsen af de unge kan hermed strengt taget næppe siges at være blevet effektueret, og personalegruppen har ærgret sig meget over, at man mistede Ungerummet, da man netop så et pædagogisk formål med at adskille læringsrum og fritidsrum.

Indretningen af pavillonen skulle desuden vise sig at trække i langdrag på grund af en tilsyneladende uklarhed/uopmærksomhed vedrørende indkøbsaftaler. Direktoratet for Kriminalforsorgen har i denne sammenhæng oplyst evaluator om, at aftalen fra projektets begyndelse var at man i forbindelse med indretningen som udgangspunkt skulle benytte sig af eksisterende indkøbsaftaler (Kriminalforsorgens egne varer, varer på statens indkøbsaftale eller SKI-aftale-varer). Såfremt man vurderede at dette ikke kunne lade sig gøre, kunne der indsendes en ansøgning til Direktoratet med en begrundet ansøgning om køb af varer udenfor de eksisterende aftaler. I forbindelse med det konkrete workshoparbejde, som evaluator overværede, diskuterede deltagerne sig i detaljer frem til hvordan man gerne så pavillonen indrettet (herunder hvor man gerne ville indkøbe møbler). Medarbejdere har sidenhen fortalt evaluator, at de først efterfølgende blev opmærksomme på at man som udgangspunkt skulle benytte sig af eksisterende indkøbsaftaler. For evaluator står det ikke klart hvordan denne uklarhed/uopmærksomhed er opstået, men under alle omstændigheder har den medført en yderligere forlængelse af indretningsprocessen.

Aktuelt er situationen således den, at pavillonen stadig står uindrettet. Der er midlertidigt sat borde og stole ind i to af rummene, og de benyttes til morgenmadsspising, undervisning og eftermiddagsaktiviteter. Det var fra projektets begyndelse evaluators indtryk, at man havde tænkt sig et mere samlet hverdagsforløb for de unge, hvor pavillonen blev udgangspunktet for aktiviteterne, og man blot var på cellerne om aftenen. I stedet synes det stadig at være cellerne, der udgør omdrejningspunktet, idet de unge typisk vender tilbage hertil imellem de forskellige aktiviteter (man spiser f.eks. frokost på cellerne). Evaluator får meget blandet at vide omkring, hvor ofte pavillonen tages i brug om eftermiddagen, hvilket angiveligt også afhænger af hvilke ungebetjente, der er på arbejde. Både ansatte og indsatte virker dog trods alt meget glade for pavillonen og giver udtryk for, at der er rart at komme ned.

Ungeprojektets aktiviteter

I dette afsnit gives indledningsvist et overblik over dagen og ugen, som den er organiseret på Ungeafdelingen. Herefter beskrives de enkelte aktiviteter mere detaljeret hver for sig.

- **Aktuel organisering: Ugeskema**

Følgende skema er i begyndelsen af evalueringsforløbet blevet udleveret til evaluator, og der har tilsyneladende ikke været de store forandringer i dagens organisering igennem forløbet. Nedenfor er en ugeplan gengivet i skemaform, som man bestræber sig på at følge i det daglige arbejde (Hele dagsprogrammet er angivet for overblikket skyld, men det har blot været

evaluators opgave at beskrive dagsaktiviteterne - dvs. hvad der foregår fra morgen til eftermiddag):

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
7:00	Vækning	Vækning	Vækning	Vækning	Vækning
7:20	Morgenmad og medicin	Morgenmad og medicin	Morgenmad og medicin	Morgenmad og medicin	Morgenmad og medicin
8:00	Godmorgen af betjente og pædagogen. Gør sig klar til dagen.	Godmorgen af betjente og pædagogen. Gør sig klar til dagen.	Godmorgen af betjente og pædagogen. Gør sig klar til dagen.	Godmorgen af betjente og pædagogen. Gør sig klar til dagen.	Godmorgen af betjente og pædagogen. Gør sig klar til dagen.
8:15-9:30	Basketball med Otis	Idræt i hallen	Morgenmad	Basketball med Otis	Morgenmad
9:30-10	Bad	Bad		Bad	
10-11:30	Morgenmad	Skole (Martin)	Skole (Rune)	Morgenmad	Formiddagsaktivitet
11:00-12:45	Middagsmad og refleksion	Middagsmad og refleksion	Middagsmad og refleksion	Middagsmad og refleksion	Middagsmad og refleksion
12:45-13:45 (torsdag 13:15-14:15)	Gårdtur	Gårdtur	Gårdtur	Gårdtur	Gårdtur
14:15-15:45	Skole (Martin)	Eftermiddagsaktivitet	Skole (Rune)	Skole (Rune & Martin)	Styrketræning og bad
15:45-16:30	Eftermiddagsaktivitet/ Skole (Martin)	Eftermiddagsaktivitet	Eftermiddagsaktivitet	Eftermiddagsaktivitet	Eftermiddagsaktivitet
16:30	Aftensmad	Aftensmad	Aftensmad	Aftensmad	Aftensmad
18-20	Fællesskab	Fællesskab	Fællesskab	Fællesskab	Fællesskab
20	Godnat	Godnat	Godnat	Godnat	Godnat

Som det fremgår af skemaet begynder dagen for de unge med, at de (som resten af fængslet) bliver vækket kl. 7 og kl. ca. 7:20 får tilbudt morgenmad på cellen fra den madvogn, de ansatte kører rundt i fængslet. De fleste af de unge afslår dog angiveligt denne morgenmad og sover videre til de ca. kl. 8 bliver vækket igen - denne gang af pædagogen og en ungebetjent, som nu er mødt ind. Kort efter skal de unge være klar til at gå. Er man ikke det, udelukkes man fra at deltage i aktiviteterne resten af dagen (ligesom de over 18-årige løbende kan blive udelukket fra aktiviteter resten af dagen, såfremt de ikke deltager aktivt i det, der foregår). Dagen er herefter sammensat lidt forskelligt alt efter ugedag, men består typisk af fælles morgenmad, sport og skole. Herefter frokost på cellen og gårdtur. Om eftermiddagen er der nogle dage mere skole og andre dage en eftermiddagsaktivitet, som pædagogen og/eller en ungebetjent forestår. Herefter er der aftensmad og mulighed for fællesskab (to og to på én celle) inden man kl. 20 låses inde for natten.

De enkelte aktiviteter opdeles i løbet af dagen af en del rygepauser, som kan afhjælpe den rastløshed, der typisk opstår i eksempelvis undervisningssammenhænge. Her oplever personalet

desuden, at man ofte kan få nogle gode snakke med de unge. Imellem de enkelte aktiviteter låses de unge typisk inde i cellerne.

• De enkelte aktiviteter

I det følgende beskrives Ungeprojektets enkelte aktiviteter hver for sig:

- Morgenmad: Den daglige fælles morgenmad har en central plads i Ungeprojektet. Den afvikles typisk af pædagogen og en ungebetjent i fællesskab, hvor pædagogen dog som oftest har den mest styrende rolle. De fleste unge deltager i morgenmaden. Som udgangspunkt deltager alle, men sover nogen f.eks. for længe, kommer de ikke med, ligesom evaluator har oplevet tilfælde, hvor personalet har vurderet, at man ville blive for mange, eller at man af hensyn til gruppedynamikken må vælge lidt ud.

Efter de unge er blevet vækket, følges man ned til pavillonen, hvor de unge på eget initiativ går i gang med at dække bord og forberede småretter i køkkenet. Der holdes strengt på en række regler for opførsel og bordskik, som personalet mener, at de unge har gavn af at lære i relation til almindelig daglig livsførelse. Igennem en længere periode stod følgende regler skrevet på en tavle over morgenbordet:

Fælles regler i pavillonen

- Alle hjælper med at dække bord.
- Ingen sætter sig ned før bordet er dækket og en voksen giver lov.
- Ingen vipper på stolen.
- Man 'b' er pænt' om ting på bordet.
- Når alle er færdige med at spise, er det den voksne der giver lov til rygepause (9:15-10:30 minus ryge)
- Opvasken ta's uden diskussion.

Når nye unge flytter ind på afdelingen og er med til den fælles morgenmad for første gang, beder personalet typisk de andre unge forklare reglerne for de nyankomne (De unge hæfter sig her typisk ved at man skal vaske op, og der synes at være fast tradition for, at man insisterer på, at det er den nyankomne, der skal tage opvasken den første dag). Under morgenmaden sidder man omkring bordet og taler sammen. Samtalen er typisk voksenstyret/vokseninitieret, hvor pædagogen og/eller ungebetjenten bringer bestemte emner på bane. Samtalen kan eksempelvis dreje sig om hvad der aktuelt rører sig i ungegruppen, om syn på kriminalitet og fængselsliv og om forskellige

fremtids- og uddannelsesmuligheder, ligesom synet på kønsroller, etnicitet og homoseksualitet synes at være et tilbagevendende emne. Endelig inviterer man af og til en gæst i form af en voksen indsat, som typisk står over for at få en længere dom, og kan tjene som en form for 'skræmmeeksempel' for de unge ved at fortælle om, hvordan det kan gå, hvis de fortsætter deres kriminelle løbebane - og hermed også om hvordan de netop bør tage imod den chance, Ungeafdelingen er, for at få bragt deres liv på ret kurs.

- Sport: Tre faste ugentlige dage går man med de unge i hallen. På to af disse dage står den eksterne underviser, Otis, for basketballtræning mens et medlem af personalegruppen står for en hal-aktivitet den sidste dag. Evaluator får i denne sammenhæng at vide, at man har valgt at fokusere på netop basketball, fordi det er en holdsport, hvor man kan sætte fokus på samarbejde, og fordi det er en sportsgren, hvor de unge typisk befinder sig mere på samme niveau, end de f.eks. ville gøre, hvis man havde valgt at spille fodbold - hvilket kunne skabe en uheldig gruppedynamik. I forbindelse med evalueringsbesøgene har det været tydeligt, at de unge synes at være så godt bekendt med rutinerne i hallen, at de selv på eget initiativ finder diverse remedier frem og gør klar og begynder at varme op. De unge fortæller om træneren Otis, at han er meget dygtig, og at de har stor respekt for ham. De fleste unge fremstår engagerede i spillet. Af og til griber pædagogen eller en ungebetjent dog ind fra sidelinjen og påpeger det over for en ung, hvis de ikke mener, at denne deltager aktivt nok – hvilket (for de over 18-årige) kan føre til udelukkelse fra resten af dagens aktiviteter.
- Skole: Som det fremgår af ugeskemaet er der fra mandag til torsdag skoleundervisning af nogle timers varighed, forestået af lærerne Rune og Martin. Ikke alle de unge deltager heri. Umiddelbart inden undervisningen (mens de unge er i deres celler) afstemmer lærerne med det øvrige personale hvilke unge, de tager med den pågældende dag. Det fremstår ikke helt klart for evaluator (og tilsyneladende heller ikke for begge lærerne) hvordan denne løbende udvælgelse kommer i stand, men det drejer sig angiveligt om at sammensætte et godt hold – eksempelvis med henblik på at skabe en positiv gruppedynamik og/eller et nogenlunde ensartet fagligt niveau. De unge, der ikke kommer med den pågældende dag, bliver typisk tilbage i deres celle (Der er tilsyneladende sjældent tale om, at en ungebetjent i denne sammenhæng arrangerer en aktivitet for de resterende unge, sådan som det fremgår af projektbeskrivelsen, at man ønskede at gøre). Man tilstræber, at samtlige unge kommer med lidt på skift, således at alle oplever at komme med i skolen. De unge,

man har valgt ud, hentes i deres celler, og man følges til undervisningslokalet. Mens denne udvælgelse kan synes problematisk for de unge, som må blive tilbage, foretages den ifølge personalet netop af hensyn til undervisningens kvalitet, som næppe ville kunne opretholdes i en større og mere heterogen gruppe.

Undervisningslokalet i pavillonen er endnu ikke indrettet med andet end et bord, nogle stole og en tavle, der er midlertidigt sat ind i lokalet. På længere sigt skal der oprettes individuelle arbejdspladser med computere, så man bedre kan veksle mellem fælles og individuelle aktiviteter. Da de unge ofte befinder sig på ret forskelligt fagligt niveau, og læreren desuden aldrig på forhånd med sikkerhed ved, hvilke elever han skal undervise, medbringes ofte lidt forskellige materialer på forskellige niveauer, så der kan improviseres lidt alt afhængig af situationen. Læreren vælger selv fra gang til gang, hvilke fag, der skal arbejdes med.

Som det fremgår af interviews med lærerne, synes der at knytte sig en intern diskussion i personalegruppen til netop skoleaktiviteten, som er præget af en vis uklarhed omkring, hvad formålet med undervisningen egentlig er: Nærmere bestemt om det primære formål er, at de unge skal lære en række basale færdigheder, eller om det snarere drejer sig om, at de unge skal lære at fungere konstruktivt i en skolekontekst. Disse to hensyn kan næppe helt skilles ad - og optimalt set kan de to forhold understøtte hinanden - men der synes alligevel at være uklarhed om, hvilket hensyn der kan/bør veje tungest. Varetægtsfængslingen stiller som en betingelse for undervisningen, at læreren aldrig helt ved, hvor langt et forløb de unge når at få i skolen, ligesom de relativt få undervisningstimer og praksissen med at ikke alle kommer med i skole hver dag gør, at det bliver urealistisk at planlægge længere undervisningsforløb og læringsmål for de unge. I stedet må undervisningen fra gang til gang bestå af en række kortere, ikke-sammenhængende, afsluttede øvelser (Ud over et enkelt tilfælde, hvor man gjorde en helt særlig indsats for, at det skulle kunne lade sig gøre, er det således heller ikke muligt for de unge at aflægge prøver i under varetægtsfængslingen). Som en lærer fortæller, gør situationen det givetvis urealistisk at flytte de unge specielt langt fagligt, hvorimod man måske bedre kan arbejde med, at de unge generelt får et mere positivt syn på det at gå i skole. Dvs. at der f.eks. godt kan være en god stemning, og at læreren er til at snakke med. Og man kan så samtidig få øvet sig lidt i at sidde stille, tale efter tur og den slags, som alt sammen forhåbentlig kan gøre det lettere på længere sigt at indgå i en mere formel undervisningssammenhæng. Lærerne fremstår således meget opmærksomme på at være opmuntrende, rosende og sørge for, at de unge kan få en succesoplevelse med det at gå i skole.

- Formiddagsaktivitet/Eftermiddagsaktivitet: På ugeskemaet står ligeledes anført forskellige formiddags- og eftermiddagsaktiviteter forestået af hhv. pædagogen og/eller en ungebetjent. Som formiddagsaktivitet om fredagen tager pædagogen typisk de unge med på biblioteket for at låne bøger, hvorefter man ofte ser en film sammen (gerne med et relevant læringsindhold - som f.eks. de mulige skadevirkninger af at være medlem af en bande), som man efterfølgende diskuterer i fællesskab. Om eftermiddagen kan aktiviteterne være af meget forskellig karakter alt efter den enkelte medarbejders præferencer. Mens én ungebetjent f.eks. ofte tegner og laver collager med de unge i pavillonen, foretrækker andre eksempelvis at spille spil, gå i træningsrummet eller at sætte relevante diskussioner i gang (f.eks. om nyhedsstof eller syn på kriminalitet). Ved juletid arrangerede man en juleklippedag, ligesom man på et tidspunkt arrangerede en fest, hvor alle klædte sig pænt på, lavede lækker mad sammen og spillede 'Gæt og grimasser'.

Ungeperspektiv på Ungeprojektet

I forbindelse med evalueringsbesøgene har evaluator gennemført interviews med fire unge og endvidere deltaget i en lang række løsere samtaler med de indsatte på Ungeafdelingen. De unge har generelt fremstået meget åbne og villige til at fortælle om deres liv som varetægtsfængslede, men har også udtrykt deres klare tvivl om hvorvidt det, de fortæller i evalueringssammenhæng, vil kunne få nogen praktisk betydning fremover. At deres budskaber hermed bliver skrevet ind i denne evalueringsrapport, er der dog blevet udtrykt tilfredshed med.

Adspurgt omkring hvordan det er at være på Ungeafdelingen, fortæller de unge samstemmende, at Ungeafdelingen er bedre end det øvrige fængsel. På Ungeafdelingen er miljøet ifølge flere af de unge ”ikke så hårdt” som i det øvrige fængsel, alle unge nævner, at man får bedre mad her, ligesom man kan foretage sig flere interessante ting som f.eks. at komme i hallen. Gennemgående udtrykker de unge tilfredshed med personalet og omtaler dem som meget hjælpsomme og opmærksomme - især sammenlignet med de øvrige fængselsbetjente. Som en ung fortæller om personalet: ”De er faktisk meget flinke. De er flinkere end der, hvor jeg sad. Der var de mere hårde i det”. Evaluator har sideløbende med evalueringsarbejdet på Ungeafdelingen i Vestre Fængsel fulgt et tilsvarende ungeprojekt i Statsfængslet i Ringe og har i den sammenhæng talt med en række andre unge, der tidligere har siddet varetægtsfængslede i Vestre Fængsel. Også disse unge taler positivt om personalet på Ungeafdelingen i Vestre fængsel og har på eget initiativ bedt evaluator om at overbringe adskillige personlige hilsener til navngivne medlemmer af personalegruppen. Alt i alt efterlades evaluator med det klare indtryk, at det ikke blot er personalets opfattelse, at man under opholdet formår at etablere en god relation til de unge, men også de unges.

Samtidig skal det dog nævnes, at de unge indsatte også samstemmende fortæller, at de oplever at være låst inde på cellerne en alt for stort del af tiden. Som en ung fortæller:

”Vi vil bare hellere være uden for cellerne. Bare man er uden for døren ... Der er ikke nogen, der gider sidde i cellen. Derinde kan man ikke snakke med nogen. Man sidder bare og ser tv. Jeg har aldrig set så meget tv før.”

Flere af de unge fortæller desuden, at *”man bliver mærkelig i hovedet”*, når man sidder for længe på cellen, og at hvis man kommer ud og fortager sig noget i stedet, *”så går tiden meget hurtigere.”* Evaluatoren har i den sammenhæng oplevet (den ifølge lærerne helt dagligdags foreteelse), at de unge udvikler strategier for at trække tiden ud i undervisningen - eksempelvis ved hen mod slutningen af timen at prøve at få samtalen sporet ind på lærerens yndlingsemner - så der går lidt længere tid, før man bliver fulgt tilbage i sin celle. Generelt fortæller de unge, at de bare gerne vil ud af cellen – så er de nærmest villige til at foretage sig hvad som helst. Flere efterlyser dog muligheder for at komme mere i skole, lave mere sport, lave mad i pavillonen, spille spil sammen og at komme sammen ned i pavillonen i weekenderne, hvor de unge tilsyneladende oplever at være rigtig meget tid alene i cellerne. Med hensyn til de unges utilfredshed på netop dette punkt forklarer personalet, at en del af de unge netop også er mere på deres celler, end de burde være, fordi de ikke kan finde ud af at stå op om morgenen og dermed bliver udelukket fra resten af dagens aktiviteter. Personalet påpeger, at de unge på Ungeafdelingen netop er rigtig meget ude af cellerne i forhold til de øvrige indsatte. De unge fastholder dog, at de generelt sidder for meget tid i cellerne, og at det kun er nogen få, der ikke kan finde ud af at stå op om morgenen.

Endvidere fremgår det af interviewene, at de unge tilsyneladende ikke helt forstår, hvornår der afvikles skoleundervisning, hvem der skal med hvornår, og hvordan udvælgelsen hertil finder sted. Adspurgt herom fortæller en ung, at *”nogen gange kommer de bare hen og spørger dig, om du gerne vil”* og en anden, at *”de kommer bare og vælger nogen, og så vælger de nogen andre en anden dag. Det er lidt forskelligt.”* En tredje fortæller, at *”nogen gange bliver man bare ikke hentet”* og når man ikke gør det, *”bliver man jo skuffet.”* De unge fortæller desuden, at de i løbet af dagen stiller mange spørgsmål omkring dagens organisering - f.eks. om hvem der skal i skole hvornår og hvilke ungebetjente, der er på arbejde om eftermiddagen - for at forsøge at danne sig et overblik over, hvordan dagen kommer til at se ud. Et forhold evaluatoren ligeledes oplevede under besøgene, og som flere medlemmer af personalegruppen også beretter om. På denne baggrund kan der måske rejses tvivl omkring i hvilket omfang, de unge oplever den stabile og strukturerede hverdag, man med Ungeprojektet søger at etablere - i hvert fald mht. skoledelen.

Personaleperspektiv på Ungeprojektet

Når personalet bliver bedt om at vurdere den indsats, der finder sted på Ungeafdelingen, får evaluatoren typisk at vide, at man slet ikke er i tvivl om, at det er bedre for de unge at være her end ude i det øvrige fængsel, og at man også tror at de unge er glade for det. Personalet oplever sig selv

som rummelige, lyttende og til at stole på - og at man som voksne rollemodeller i den forstand giver de unge mulighed for at ændre deres typisk mistænksomme holdning til pædagoger, lærere, socialrådgivere mm. Man viser de unge, at man godt gider dem og oplever sig selv og sine kollegaer som stærkt engageret i arbejdet med de unge. Flere beretter om tilfældigt at have mødt tidligere unge indsatte på gaden, der har råbt efter dem, rendt over vejen eller endog stoppet biler for at kunne give den pågældende medarbejder et kram. Som en medarbejder fortæller:

”Og det viser jo at det, vi gør, det gør en forskel. At det kan godt være, at det er en lille forskel, men i deres liv er det en stor forskel.”

De ansatte har desuden ofte fortalt evaluator små solstrålehistorier om unge, som man oplevede udvikle sig på en positiv måde under opholdet på Ungeafdelingen. Det kendetegnende ved disse historier er ikke, at alle udfordringer/vanskeligheder løste sig eller forsvandt, men snarere at man oplevede, at de unge arbejdede med dem og måske blev bedre til at håndtere dem. Nogen har måske reduceret deres modvilje mod skolegang, en har måske truffet et uddannelsesvalg, og andre har måske øvet sig i at tøjle et voldsomt temperament, udviklet større selvtillid eller lært at stole på de voksne omkring sig. Der er dog også en del af de over 18-årige, som man ikke oplever at kunne hjælpe, og hvor man i forbindelse med regelovertrædelser eller en negativ attitude vælger at smide dem ud af afdelingen af hensyn til gruppen. I sådanne tilfælde foretrækker man at give pladsen til en, man oplever får mere ud af det. Der synes at være en klar holdning blandt personalet om, at *”man kan jo ikke hjælpe alle”* og at man derfor må vælge nøje ud i hvem (af dem over 18 år), der får chancen.

Samtidig taler flere om, at hvis det skal lykkes at holde de unge ude af fængslerne på længere sigt, så er det helt afgørende, at de unge har noget at komme ud til. Kommer man ud til den samme livssituation og de samme venner, er det let at falde tilbage i kriminalitet. De unge må nødvendigvis have noget at tage sig til - det være sig uddannelse eller job - samt nogen at læne sig op af fra eksempelvis Kriminalforsorgen i Frihed. I fængslet er de unge vant til, at nogen vækker dem om morgenen og i detaljer strukturerer deres dag, og som en medarbejder fortæller:

”Vi kan selvfølgelig forberede dem på en hel masse ting så længe, de er i fængslerne, men det er det uden for, der er det springende punkt.”

Flere fortæller, at man egentlig oplever det som den værst mulige situation, når de unge løslades direkte fra retten (fordi de har siddet varetægtsfængslede så længe, at de allerede har afsonet den tid, de idømmes her). Dette er u hensigtsmæssigt, fordi de så blot er frie til at gå uden, at der foreligger en fornuftig plan for et udslusningsforløb, som det ville være tilfældet i forbindelse med en prøveløsladelse.

Endvidere giver personalet udtryk for ønsker om at kunne overlevere bedre til andre institutioner, når de unge sendes videre i systemet. Man oplever ofte at have lært de unge rigtig godt at kende og at have opbygget en stor viden om, hvad der fungerer godt og mindre godt i arbejdet med dem. Personalet udtrykker ærgrelse over, at en stor del af dette arbejde synes at blive tabt på gulvet ved overflytning til andre institutioner, ligesom overflytningen ofte kan gå så hurtigt, at det ikke er alle, der når at få sagt ordentligt farvel til den pågældende unge - et forhold som man tillægger stor betydning.

Konklusion

I denne rapport er det blevet beskrevet, hvorledes Ungeprojektet i Vestre Fængsel er blevet afviklet i perioden marts til december 2012. På baggrund af observationer og interviews i fængslet kan det konkluderes, at Ungeprojektets aktiviteter generelt gennemføres på daglig basis, samt at de unge såvel som personalet på mange områder fremstår engagerede i og tilfredse med projektet. Personalet fremstår som en sammentømret gruppe, der har et fælles mål med arbejdet og i kraft af den fælles efteruddannelse 'taler samme sprog'. Der hersker tilsyneladende ingen tvivl blandt hverken personale eller de unge om, at det er positivt tiltag, at der er iværksat et Ungeprojekt for de varetægtsfængslede unge i Vestre Fængsel, og at det - med tanke på den overordnede målsætning om, at de unge ikke bør tage skade af at være i fængsel - er bedre for de unge at bo her end på fængslets øvrige afdelinger. Denne indsats vurderes dog af personalet næppe som værende kriminalitetsbegrænsende i sig selv - i denne sammenhæng er det helt afgørende hvilke muligheder og hvilken støtte de unge får efter endt varetægtsfængsling - men man oplever, at de unge rustes til at håndtere selve varetægtsfængslingen, samt at mange under deres ophold udvikler en række færdigheder, som kan komme dem til gavn i deres senere liv. Det fremstår tydeligt i dagligdagen, hvorledes personalet og en række forskellige aktiviteter knytter an til målsætningerne omkring udvikling af psykosociale kompetencer (herunder relationsarbejde), træning i almindelig daglig livsførelse samt at øge de unges formelle skolekundskab med henblik på at øge læringsparatheden. Dog skal det med hensyn til sidstnævnte påpeges, at der hersker uklarhed omkring hvor langt det under de vilkår, varetægtsfængslingen og den aktuelle projektorganisering sætter, er muligt systematisk at øge de unges formelle skolekunderskaber. Måske det er mere realistisk at 'nøjes med' at stille imod at give de unge nogle succesoplevelser med at befinde sig i en skolekontekst, således at de fremover vil være mere modtagelige for undervisning (selvom det ene naturligvis ikke udelukker det andet, efterlyses der en afklaring omkring vægtningen af de forskellige hensyn).

Samtidig er der en række punkter, som man efter evaluators overbevisning med fordel kunne arbejde videre med fremover, hvis man søger at udmønte det koncept, man har beskrevet i projektbeskrivelsen: Dette kunne f.eks. dreje sig om at skabe en - for de unge - mere synlig struktur og forudsigelighed i dagsorganiseringen; at arbejde videre med at etablere et heldagsprojekt med udgangspunkt i pavillonen, så de unge ikke sidder så meget alene på deres celler; at sikre projektet de ønskede socialrådgivertimer; at sikre de fornødne lærerkræfter og undervisningstimer samt at sikre de unge anden relevant beskæftigelse, når de ikke inviteres med i undervisningen.